

**Rzecznik
Finansowy**

www.rf.gov.pl

Wydział Administracyjno-Finansowy

Warszawa, dnia 20.09.2022 roku

WAF.063.1.2022

WAF/173/2022

Pani

Katarzyna Przewalska

Dyrektor Departamentu
Rozwoju Rynku Finansowego
w Ministerstwie Finansów

Szanowna Pani Dyrektor,

niniejszym na podstawie art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. *o petycjach* (Dz.U. z 2018 r. poz. 870) przekazuję petycję przesłaną do Rzecznika Finansowego przez

Mając na względzie stanowisko autora petycji, która jego zdaniem wpisuje się w zadania Funduszu Edukacji Finansowej, wniesiona petycja została omówiona na posiedzeniu Rady Edukacji Finansowej w dniu 16 września 2022 r.

W wyniku omówienia na posiedzeniu Rady Edukacji Finansowej korespondencji skierowanej przez Rada postanowiła przekazać petycję do Departamentu Rozwoju Rynku Finansowego w Ministerstwie Finansów RP z jednoczesną uprzejmą prośbą o poinformowanie Rady Edukacji Finansowej o sposobie jej rozpatrzenia.

Łączę wyrazy szacunku,

Aneta Wermko
Dyrektor
Wydział Administracyjno – Finansowy
Biuro Rzecznika Finansowego

2022.09.20

15:41:53

+02'00'

W załączeniu:
petycja

Do wiadomości:

Od:
Wysłano: 8 sierpnia 2022 22:54
Do: Biuro RF
Temat: [ZEWNEŹTRZNY] Etykietowanie kredytów konsumenckich
Załączniki: Esej .docx

UWAGA: Ten e-mail pochodzi spoza organizacji. Nie klikaj linków ani nie otwieraj załączników, chyba że rozpoznajesz nadawcę i wiesz, że treść jest bezpieczna.

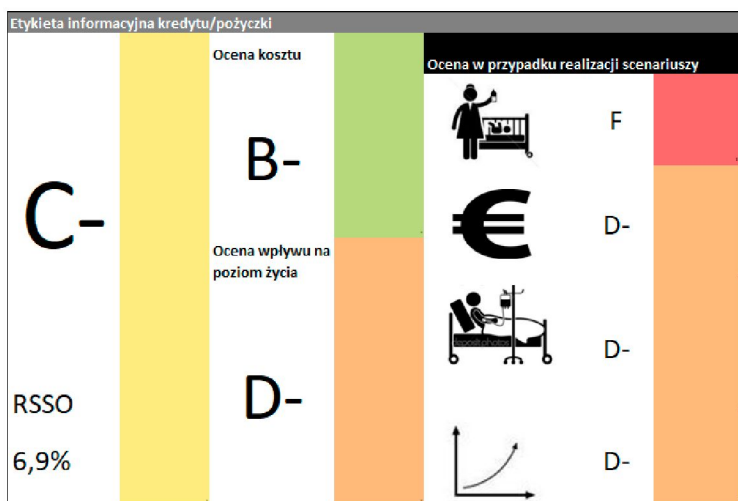
Dzień dobry,

Piszę do Państwa, ponieważ chciałbym zaprezentować pod Państwa rozwagę pomysł etykietowania kredytów konsumenckich.

W mojej opinii takie rozwiązanie jest potrzebne i wpisuje się w zadania Funduszu Edukacji Finansowej.

W załączeniu szerszy opis pomysłu.

Pozdrawiam,

ETYKA W FINANSACH. DOSTĘPNE INFORMACJE, A ŚWIADOMY WYBÓR KONSUMENTA.

Czyli klasy energetyczne produktów finansowych

STRESZCZENIE

Wdrożenie ram etykietowania produktów finansowych prowadziło do bardziej świadomych decyzji klientów. Przyniosłoby również korzyści dla konsumentów i gospodarki oraz wpłynęłoby na zrównoważony rozwój sektora finansowego.

Etyka w finansach. Dostępne informacje a świadomy wybór konsumenta.

Gdybym był spytany o to ilu ludzi nie rozumie, nie potrafi lub nie chce sprawnie kalkulować miary statystycznej jaką jest procent, bez wahania odpowiedziałbym: Na pewno ponad 100 procent!

Jestem przekonany, że informacja o koszcie którą otrzymuje klient rozważając zaciągnięcie zobowiązania w postaci pożyczki, kredytu czy leasingu jest równie pomocna jak informacja o „*pojemności znamionowej w kilogramach w przypadku standardowego programu prania tkanin bawełnianych w 60 °C przy pełnym załadowaniu lub standardowego programu prania tkanin bawełnianych w 40 °C przy pełnym załadowaniu, w zależności od tego, która z tych wartości jest niższa*”¹ podana jako jedna z piętnastu cech na ostatniej stronie specyfikacji technicznej produktu przy zakupie pralki – to znaczy, niewątpliwie cenna, aczkolwiek nie zawsze w pełni wykorzystywana.

Moje przekonanie potwierdza raport z „*badania świadomości i wiedzy ekonomicznej Polaków*”² zrealizowanego przez Narodowy Bank Polski. Według tego badania wiedzę niską i bardzo niską ma 14% Polaków, średnią 33%, zaś wysoką i bardzo wysoką 52%. Należy jednak zauważyć, że wśród tych ostatnich bardzo wysoki indeks wiedzy ma jedynie 7% badanych.

Taki stan rzeczy wynika z wielu przyczyn, czasami z braku wiedzy, czasami z braku świadomości możliwych różnic wśród oferowanych produktów i w konsekwencji z braku chęci porównywania oferty. Może to być powodowane również udowodnioną przez Waltera Mischela skłonnością ludzi do dostrzegania większej wartości z korzyści otrzymywanych od razu, w stosunku do potencjalnych korzyści w przyszłości³.

Jeżeli potencjalni kredytobiorcy nie otrzymują informacji na miarę swoich potrzeb i możliwości oznacza to, że podejmują decyzje o zaciągnięciu zobowiązania finansowego nie w pełni świadomie. A to rodzi szereg pytań, czy brak takiej informacji nie jest etycznie niewłaściwy? Czy nie w pełni świadome decyzje klientów wpływają negatywnie na cały system finansowy? Czy dostarczenie zagregowanej, zestandaryzowanej informacji nie byłoby rozwiązaniem etycznym równocześnie przynoszącym korzyści zarówno klientom jak i całemu systemowi finansowemu? A jeśli tak, to jak przedstawić klientom informacje w sposób czytelny i umożliwiający porównanie z innymi produktami?

---

¹ Informacja uwzględniana na etykiecie energetycznej dla pralek.

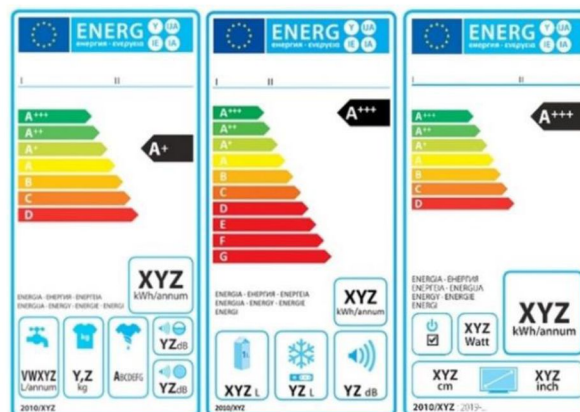
² Projekt badawczy zrealizowany na zlecenie Narodowego Banku Polskiego przez konsorcjum IBC Group oraz Centrum Badań Marketingowych INDICATOR techniką CAPI oraz metodami zdalnymi w czasie epidemii, na reprezentatywnej próbie N=2001 mieszkańców Polski wieku 15+, 2020 roku.

³ W latach 70-tych XX wieku Walter Mischel przeprowadził eksperyment, który przeszedł do historii pod nazwą „Stanford marshmallow experiment”. Polegał on na tym, że dzieciom biorącym udział w badaniach oferowano słodycze. Dzieci mogły zjeść je raz albo poczekać piętnaście minut, żeby zgodnie z obietnicą dostać później dwa razy więcej. Większość jadła słodycze od razu. Podobnie zachowują się klienci pożyczający pieniądze w celu realizacji drobnych przyjemności od razu płacąc za nie nawet wielokrotnie więcej w stosunku do ceny którą mogliby uzyskać szukając tańszego finansowania.

Etyka w finansach. Dostępne informacje a świadomy wybór konsumenta.

Ale to już było

Na analogiczne pytania odpowiedzieliśmy sobie, jako Unia Europejska, wspomagając ocenę urządzeń RTV i AGD. Dla nich ocena produktu przez klienta jest wspomagana poprzez etykiety energetyczne. Etykiety zawierają podstawowe informacje niezbędne do oceny danej grupy produktów. Wśród nich najważniejszą jest klasa efektywności energetycznej opisana literą i kolorem uzupełniona o zobrazowane piktogramami informacje o innych ważnych cechach produktów na które klient powinien zwrócić uwagę przed zakupem, jak na przykład zużycie wody, czy generowany hałas.

grafika 1. Etykiety energetyczne.
źródło: etyfol.pl/etykiety-energetyczne

Etykiety energetyczne są rozwiązaniem powszechnie znanym, rozumianym oraz umożliwiającym świadomy wybór produktu klientowi nieposiadającemu specjalistycznej wiedzy.

Sama konstrukcja i wymogi wobec etykiet również zostały już określone. Punkt 8 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE w sprawie wskazania poprzez etykietowanie oraz standardowe informacje o produkcie, zużycia energii oraz innych zasobów przez produkty związane z energią⁴ jest na tyle kompletny, że zamieniając kilka słów mógłby służyć jako podstawowe założenia dla etykiety dla produktów finansowych:

„Informacja odgrywa kluczową rolę w działaniu sił rynkowych, konieczne jest zatem wprowadzenie jednolitej etykiety dla wszystkich produktów tego samego typu, by dostarczyć potencjalnym nabywcom dodatkowych, zstandaryzowanych informacji dotyczących kosztów tych produktów w związku z energią i zużyciem innych podstawowych zasobów oraz by podjąć kroki gwarantujące, że potencjalni użytkownicy końcowi, którzy nie widzą tych produktów i nie mają tym samym możliwości zobaczenia etykiety, uzyskają również te informacje. Dla jej skuteczności i powodzenia, etykieta powinna być łatwa do rozpoznania dla użytkownika końcowego, oraz zawierać proste i zwarte informacje. W tym celu należy zachować istniejący układ etykiety jako podstawę informowania użytkowników końcowych o efektywności energetycznej danego produktu. Zużycie energii oraz inne informacje dotyczące produktów powinny być mierzone zgodnie ze zharmonizowanymi normami i metodami.”

Znamy zatem sposób prezentacji informacji w sposób czytelny i umożliwiający klientom podjęcie bardziej świadomej decyzji przy wyborze produktu jednocześnie umożliwiającą proste porównanie z innymi produktami.

⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/30/UE z dnia 19 maja 2010 r.

Etyka w finansach. Dostępne informacje a świadomy wybór konsumenta.

Nieefektywne wybory klientów jako marnotrawienie zasobów finansowych

Parafrazując punkt drugi rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE ustanawiającego ramy etykietowania energetycznego⁵ można wysnuć następującą tezę: Poprawa „efektywności” produktów finansowych osiągnana przez świadome wybory klientów i zharmonizowanie wymogów na szczeblu, przynajmniej krajowym, przyniosłoby korzyści konsumentom, kredytodawcom oraz ogólnie gospodarce Unii. W przypadku etykietowania energetycznego wskazywane korzyści wynikać mają z ograniczenia zużycia zasobów powodowane wyborem bardziej efektywnych ekonomicznie produktów, innymi słowy korzyści mają wynikać z ograniczenia marnotrawienia zasobów.

Czy rzeczywiście aktualne wybory klientów są nieefektywne i poprawa świadomości przy wyborze produktów finansowych przyniosłaby ogólne korzyści? Oczywiście! Czy zakładając, że świadomy zakup pralki przez konsumenta przynosi ogólne korzyści wynikające z efektywnego wykorzystywania energii elektrycznej do tego stopnia, że wspomagamy instytucjonalnie klientów w ocenie efektywności urządzenia, nie powinniśmy założyć, że bardziej świadome korzystanie z produktów finansowych przyniosłoby korzyści konsumentom, gospodarce i samemu sektorowi finansów w postaci niemarnotrawienia zasobów finansowych? A czy w takim razie w interesie wszystkich nie leżałoby stworzenie ram etykietowania produktów finansowych na wzór funkcjonującego już etykietowania energetycznego? Czy naprawdę klienci są wystarczająco świadomi subtelnych różnic pośród ofert instytucji finansowych, ale jednocześnie są niewystarczająco świadomi żeby właściwie wybrać pralkę lub lodówkę?

Etyka a marnotrawstwo⁶

Marnotrawstwo jest utożsamiane z nieefektywnym wykorzystywaniem zasobów ekonomicznych.

Marnotrawstwo nie jest terminem ze słownika ekonomii. Jest to termin używany, gdy dokonywana jest krytyka braku efektywności i racjonalności, krytyka odejścia od stanu optimum. W łacinie termin optimum oznacza „najlepszy z możliwych”. Był on używany między innymi przez Gottfrieda Wilhelma Leibniza, który utrzymywał, że świat stworzony przez Boga jest doskonały i nie da się go ulepszyć.

Nad marnotrawstwem rozmyślał również John Locke, który inspirując się myślą kalwinistyczną traktował marnotrawstwo jako porażkę w wypełnianiu obowiązku kultywowania darów Boga.

Kwestia marnotrawstwa podnoszona jest również przez doktrynę zrównoważonego rozwoju. Ta doktryna ekonomiczna dąży do sprawiedliwości społecznej poprzez m.in. ekonomiczną i środowiskową efektywność przedsięwzięć.

---

⁵ 2017/1369 z dnia 4 lipca 2017 r. – punkt 2. „Etykietowanie energetyczne umożliwia klientom dokonywanie świadomych wyborów na podstawie zużycia energii przez produkty związane z energią. Informacje na temat efektywnych i zrównoważonych produktów związanych z energią znacząco przyczyniają się do uzyskiwania oszczędności energii i obniżania rachunków za energię, a jednocześnie propagują innowacje i inwestycje w wytwarzanie produktów efektywniejszych energetycznie. Poprawa efektywności produktów związanych z energią, osiągnana poprzez świadome wybory klientów i zharmonizowanie odnośnych wymogów na szczeblu Unii, przynosi również korzyści producentom, przemysłowi i ogólnie gospodarce Unii.”

⁶ Akapit jest zainspirowany rozprawą doktorską dr Ariela Modrzyka: Społeczeństwo marnotrawców? Funkcje i status normy niemarnotrawienia żywności. Praca napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. Rafała Drozdowskiego. Broniona 03.07.2017 r., Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; Wydział Nauk Społecznych; Instytut Socjologii.

Etyka w finansach. Dostępne informacje a świadomy wybór konsumenta.

Podsumowując, nie ulega wątpliwości, że zjawisko marnotrawstwa oceniane jest jako nieetyczne. Nie ulega również wątpliwości, że zasoby finansowe, mogą być tak samo marnowane jak każde inne. Etykietowanie energetyczne powstało w celu ograniczenia marnowania zasobów w postaci energii, nie ma podstaw, dla których marnotrawstwo zasobów finansowych miałyby być traktowanej inaczej.

Ponadto marnotrawstwo może prowadzić też do podważenia integracji systemu gospodarczego, w momencie gdy przekroczy krytyczny punkt, w którym zaburzy efektywność jego funkcjonowania.

Łowienie ryb w mętnej wodzie

Frazeologizm łowić ryby w mętnej wodzie oznacza wykorzystywanie zamętu, zamieszania, niewiedzy innych dla własnej korzyści. Sytuacja w której klienci nie mają pełnej świadomości co do oceny kosztów zaciąganych zobowiązań jest „mętą wodą”. Ponadto w obecnej, pandemicznej sytuacji, szczególnie istotne jest zapewnienie mechanizmów, które sprawią, że firmy udzielające kredytów/ pożyczek w trakcie/po okresie szczytu pandemii nie będą „łowić ryb w zmąconej przez koronawirusa wodzie”. Wprowadzone ograniczenie pozaodsetkowych kosztów kredytu⁷, jest zmniejszeniem „intensywności połowu” ale nie ostrzeżeniem „ryb” przed zarzucaną na nie „siecią”.

Lichwa jest uważana za instytucję nieetyczną, której istotą jest czerpanie korzyści ze słabszej pozycji dłużnika. Praktyka lichwy uznawana jest za niemoralną i potępiana w judaizmie, chrześcijaństwie, islamie i buddyzmie.

Zgodnie z jednym z głównych kierunków teoretycznych antropologii – funkcjonalizmem⁸, religijne potępienie instytucji lichwy ma swoje ekonomiczne uzasadnienie. Przytoczę dwa cytaty czeskiego ekonomisty Tomasa Sedlacka⁹ „w ekonomii chodzi w gruncie rzeczy o dobro i zło i ekonomię panujących między nimi relacji” oraz „niemądrze byłoby wychodzić z założenia, że dociekania ekonomiczne pojawiły się dopiero w epoce nauki”. Za tymi zdaniem kryje się myśl, że religijne przesłanie nie jest tylko moralnym imperatywem, ale też ekonomicznie użyteczną zasadą.

W takim przypadku ograniczanie procedury lichwy nie jest tylko moralnym obowiązkiem, ale też działaniem użytecznym dla społeczeństwa i samego rynku finansowego.

---

⁷ Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych wprowadziła zmiany w zakresie ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim dotyczące wysokości dopuszczalnych kosztów pozaodsetkowych. Od marca 2020 roku nie mogą przekraczać 45% sumy całkowitej kwoty kredytu.

⁸ Istotą funkcjonalizmu w antropologii jest założenie, iż funkcją każdej instytucji społecznej jest zaspokajanie ludzkich potrzeb i podtrzymywanie istniejącego systemu co oznacza, że religia jest postrzegana jako forma zbiorowej świadomości oraz zbiór praktyk organizujących życie społeczeństwa. Kierunek ten został zapoczątkowany na początku XX wieku przez antropologów B. Malinowskiego i A.R. Radcliffe'a-Browna w dwóch pracach: „*Naukowa teoria kultury*” Malinowskiego oraz „*A Natural Science of Society*” Radcliffe'a-Browna (1948). Źródłem przytoczonej definicji funkcjonalizmu jest Encyklopedia PWN: encyklopedia.pwn.pl

⁹ Tomasz Sedlacek – *Ekonomia dobra i zła: w poszukiwaniu istoty ekonomii od Gilgamesza do Wall Street*, Warszawa: Wydawnictwo Studio EMKA, 2012

Wady aktualnych rozwiązań

Stosowana aktualnie rzeczywista roczna stopa oprocentowania (dalej: RRSO), ma za zadanie ograniczenie lichwy i umożliwienie podejmowania bardziej świadomych decyzji.

RRSO jako zestandaryzowany miernik kosztu, pozwala na porównanie dwóch produktów finansowych, jednak nie pozostaje bez wad.

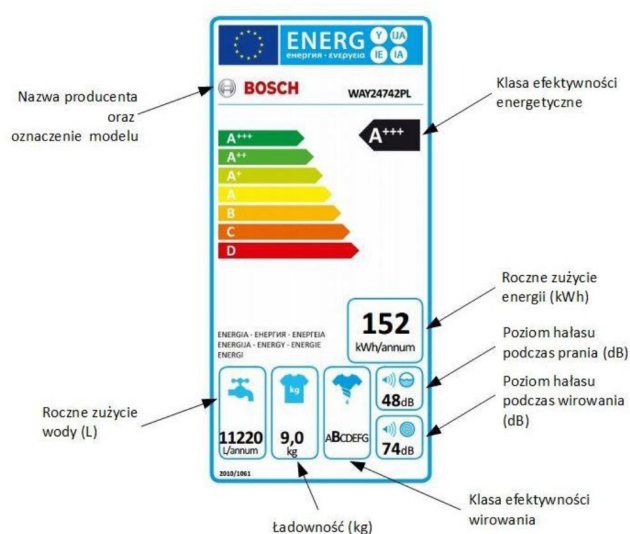
Jako pierwszą wadę wymienię, że RRSO nie informuje klienta o tym, czy oferowany mu produkt w porównaniu do dostępnej oferty rynkowej jest „drogi”, czy też nie. Słowo „drogi” możemy rozumieć jako koszt produktu oferowany w odniesieniu do cen występujących na rynku, lub w stosunku do innego obiektywnego czynnika.

Kolejną wadą RRSO jest brak informacji na temat zdolności klienta do obsługi przyjmowanego długu. Co prawda, rekomendacje „S”¹⁰ oraz „T”¹¹ Komisji Nadzoru Finansowego wprowadzają progi wskaźników, które nie mogą zostać przekroczone, jednak nie informują potencjalnego konsumenta o wrażliwości jego zdolności do obsługi długu na potencjalne zmiany jego sytuacji życiowej i warunków ekonomicznych.

Kto powinien wiedzieć, co klient wiedzieć powinien

Tworząc etykiety energetyczne regulator z góry przyjął najważniejsze aspekty, które powinny być brane pod uwagę przy ocenie towaru przez konsumenta. Informacje na etykietach są różne w zależności od rodzaju produktu i zawierają zestaw wybranych informacji. I tak na przykład patrząc na etykietę energetyczną pralki jesteśmy informowani o szeregu aspektów, które powinniśmy wziąć pod uwagę oceniając pralkę, tzn. roczne zużycie energii w kWh, roczne zużycie wody w litrach, pojemność pralki w kilogramach, klasa efektywności wirowania i poziom emitowanego hałasu.

Powyższe oznacza, że to regulator wybrał grupę cech, na które klient powinien zwrócić swoją uwagę. Założył, że klient może nie posiadać specjalistycznej wiedzy i przyjął odpowiedzialność za dostosowanie klasyfikacji przewidzianych dla etykiet, aby zapewnić przemysłowi przewidywalność, a konsumentom zrozumienie. Moim zdaniem, tylko regulator we współpracy z sektorem finansowym jest w stanie wybrać oceniane cechy, ustalić normy i egzekwować właściwą prezentację.

grafika 2. Wzór etykiety energetycznej dla pralki.
źródło: jakdobrekupic.pl

¹⁰ Rekomendacja S dotycząca dobrych praktyk w zakresie zarządzania ekspozycjami kredytowymi zabezpieczonymi hipotecznie.

¹¹ Rekomendacja T dotycząca dobrych praktyk w zakresie zarządzania ryzykiem detalicznych ekspozycji kredytowych.

Ramy etykietowania instrumentów finansowych

Mając na uwadze powyższe wnioskuje, że rolą regulatora i instytucji finansowych jest stworzenie standardów informowania klientów. Opracowane standardy nie tylko powinny umożliwiać łatwe porównywanie kredytów/pożyczek, ale również zwracać uwagę klienta na ryzyka, które mogą być związane ze zbyt wysokim zadłużeniem tak, aby każdy, nawet nieposiadający eksperckiej wiedzy kredytobiorca, mógł podejmować decyzje w sposób świadomy.

W związku z powyższym, poniżej przedstawiam szkic rozwiązania, które umożliwiłoby podejmowanie konsumentom bardziej świadomych decyzji, oraz, w mojej ocenie, doprowadzające do większej transparentności oferowanych na rynku produktów kredytowych/ pożyczkowych. Stanowić może ono inspirację dla podjęcia prac mających na celu uzupełnianie informacji, która jest aktualnie prezentowana potencjalnym kredytobiorcom.

Skąd mam wiedzieć, że jest drogo - istotne informacje o kredycie (koszt kredytu)

Jedną z wad RRSO jest percepcja różnicy wyrażonej w punktach procentowych. To znaczy, dla wielu potencjalnych kredytobiorców różnica pomiędzy produktami z RRSO na poziomie kilku punktów procentowych nie wydaje się „znacząca”. Tymczasem, mówimy tu o produktach, których koszt różni się wielokrotnie.

Rozwiązaniem umożliwiającym klientowi obiektywną ocenę kosztu produktu finansowego byłoby odniesienie do cen występujących na rynku. Prezentowanie miejsca danej RRSO w decylach rozkładu sprzedawanych produktów, umożliwiłoby potencjalnemu kredytobiorcy przeprowadzenie racjonalnej i obiektywnej oceny kosztu produktu. To znaczy, litera A oznaczałaby, że proponowana klientowi RRSO należy do 10% najtańszych kredytów lub pożyczek udzielonych na rynku np. w ostatnim kwartale lub półroczu.

Ocena kosztu kredytu	Decyl oferowanego RRSO wśród udzielanych na rynku kredytów i pożyczek
A	Decyl 1
A-	Decyl 2
B	Decyl 3
B-	Decyl 4
C	Decyl 5
C-	Decyl 6
D	Decyl 7
D-	Decyl 8
E	Decyl 9
F	Decyl 10

grafika 3. Przedziały oceny RRSO - oferta porównana z rynkiem.
źródło: opracowanie własne.

Takie rozwiązanie wiązałoby się z koniecznością pozyskiwania przez regulatora informacji o RRSO udzielanych pożyczek i kredytów, a później przekazywanie zaktualizowanej skali instytucjom finansowym, które musiałyby aktualizować informacje przekazywane klientom. Jednak ze względu na uciążliwość związane z gromadzeniem danych oraz koniecznością cyklicznego ustalania rozkładu może okazać się to utrudnione.

Innym, prostszym, ale również miarodajnym sposobem oceny kosztu produktu jest odniesienie go do innej obiektywnej wartości jaką jest maksymalna wartość oprocentowania kredytów, w Polsce wynosząca dwukrotność stopy referencyjnej NBP powiększonej o 3,5%.

Takie rozwiązanie jest prostsze do wdrożenia, ponieważ wymaga aktualizacji progów tylko w przypadku zmiany stopy referencyjnej NBP. Propozycję skali ocen bazującą na odniesieniu do maksymalnego dopuszczalnego oprocentowania kredytu bankowego lub pożyczki przedstawia grafika numer 4.

Ocena kosztu kredytu	Odniesienie do maksymalnego oprocentowania kredytu bankowego lub pożyczki	
Litera	Wzór	Aktualna wartość
A	$0.25 \times 2 \times$ (stopa referencyjna + 3,5%)	1,8%
A-	$0.5 \times 2 \times$ (stopa referencyjna + 3,5%)	3,6%
B	$0.75 \times 2 \times$ (stopa referencyjna + 3,5%)	5,3%
B-	$1 \times 2 \times$ (stopa referencyjna + 3,5%)	7,1%
C	$2 \times 2 \times$ (stopa referencyjna + 3,5%)	14,2%
C-	$4 \times 2 \times$ (stopa referencyjna + 3,5%)	28,4%
D	$8 \times 2 \times$ (stopa referencyjna + 3,5%)	56,8%
D-	$16 \times 2 \times$ (stopa referencyjna + 3,5%)	113,6%
E	$32 \times 2 \times$ (stopa referencyjna + 3,5%)	227,2%
F	$64 \times 2 \times$ (stopa referencyjna + 3,5%)	454,4%

grafika 4. Przedziały oceny RRSO - oferta porównana z maksymalnym możliwym oprocentowaniem.
źródło: opracowanie własne.

Jest tanio, ale to nie dla mnie - istotne informacje o kredycie (możliwość obsługi długu)

Sama ocena potencjalnego kredytu pod kątem czy jest on relatywnie tani czy też nie, nie powinna zakończyć analizy klienta - podobnie jak w przypadku zakupu urządzenia AGD, gdzie klient nie powinien skupić się tylko na energochłonności, ale zwrócić również uwagę na inne cechy produktu (na przykład na wspomniany wcześniej poziom emitowanego hałasu).

Takim aspektem, który klient powinien rozważyć jest ocena możliwości obsługi długu i jej wpływ na poziom życia. Kredyt, nawet najtańszy, może znacząco obciążać domowy budżet.

Rekomendacje S oraz T Komisji Nadzoru Finansowego nakazują bankom uwzględnienie minimum socjalnego¹³ w szacowaniu kosztów utrzymania na potrzeby kalkulacji zdolności kredytowej¹⁴, niemniej, nie jest to informacja, którą wskazuje się klientowi do samodzielnego rozważenia. Co więcej, rekomendacje nie dotyczą całego sektora finansowego.

Litera	Konsumpcja nadwyżki dochodów ponad poziom minimum socjalnego ¹²
A	<-20%
A-	-20%
B	-10%
B-	-5%
C	+5%
C-	+10%
D	+15%
D-	+25%
E	+50%

grafika 5. Konsumpcja nadwyżki dochodów ponad poziom minimum socjalnego.
źródło: opracowanie własne.

¹² Na przykład. Jeżeli minimum socjalne dla danego gospodarstwa domowego wynosi 2000 złotych a dochód do dyspozycji po uwzględnieniu wszelkich obciążeń wynosi 6000 złotych nadwyżka dochodów ponad poziom minimum wynosi 4000 złotych. Jeżeli obsługa rozważanego kredytu będzie wiązała się z obciążeniem domowego budżetu kwotą 1000 złotych miesięcznie nadwyżka zmniejszy się o 25% (1000 z 4000) tzn. o 25% co prowadzi do oceny D-. Definicja terminu minimum socjalne wprowadzona jest w przepisie jedenastym.

¹³ Minimum socjalne jest wskaźnikiem (modelem) kosztów utrzymania gospodarstw domowych zagrożonych tzw. sferą niedostatku. Zakres i poziom zaspokajanych potrzeb w minimum socjalnym winny zapewniać takie warunki, aby osobie na każdym etapie jej rozwoju umożliwić reprodukcję sił życiowych, posiadanie i wychowanie potomstwa oraz utrzymanie więzi społecznych. – definicja wg Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych (IPiSS) opublikowana na stronie: www.ipiss.com.pl

¹⁴ Rekomendacja S: 8.10. (...) Przy ustalaniu minimalnych kosztów utrzymania, bank powinien wykorzystywać zarówno własne dane, jak też obiektywne analizy niezależnych instytucji i ośrodków badawczych. Rekomenduje się stosowanie kosztów utrzymania gospodarstwa domowego na poziomie nie niższym od minimum socjalnego ogłoszonego przez niezależne źródło, w tym m.in. wyniki badań budżetów gospodarstw domowych opracowywane przez Główny Urząd Statystyczny.

Rekomendacja T: 6.8. Analizując wydatki klienta detalicznego, bank powinien uwzględniać je w kwotach odpowiadających ich rzeczywistemu poziomowi, biorąc pod uwagę np. liczbę osób pozostających na jego utrzymaniu, status mieszkaniowy i miejsce zamieszkania. Bank powinien krytycznie weryfikować deklarowany przez klientów poziom wydatków. Weryfikacja ta powinna być oparta na obiektywnych danych dotyczących kosztów utrzymania i wydatków gospodarstw domowych. W szczególności przyjmowane do oceny zdolności kredytowej wydatki, inne niż związane z obsługą zobowiązań kredytowych, nie powinny być niższe, niż wynikające z niezależnych i obiektywnych analiz w zakresie poziomu wydatków gospodarstw domowych. (...)

Etyka w finansach. Dostępne informacje a świadomy wybór konsumenta.

Na grafice 5 pokazałem relatywną skalę konsumpcji nadwyżki dochodów ponad poziom minimum socjalnego. Skala ta mogłaby być równie dobrze zastąpiona wartościami bezwzględnymi wyrażonymi w złotych. Takie rozwiązanie promuje kredyty konsolidacyjne oraz kredyty długoterminowe.

Jest tanio, dzisiaj mnie stać, ale co będzie jeśli coś się zmieni - istotne informacje o kredycie (możliwość obsługi długu w zmiennej rzeczywistości)

Powyższa analiza nie uwzględnia zmian, które mogą zajść oraz ich wpływu na zdolność do obsługi długu. Wśród potencjalnych zmian w życiu potencjalnego kredytobiorcy, które powinien on rozważyć można wymienić takie scenariusze jak:

- Powiększenie rodziny;
- Wzrost wartości kredytu zaciągniętego w walucie obcej (w przypadku kredytów zaciąganych w walucie innej niż waluta osiąganego dochodu);
- Utratę pracy jednego z kredytobiorców (w przypadku kredytów zaciąganych wspólnie);
- Wzrost stóp procentowych (stopy referencyjnej kredytu w przypadku kredytów o zmiennym oprocentowaniu).

Mając na uwadze powyższe, ocena wnioskowanego produktu powinna, moim zdaniem, być zwieńczona oceną możliwości realizacji każdego z poniżej przedstawionych scenariuszy.

- Scenariusz 1 - powiększenie gospodarstwa domowego o 1 dziecko;
- Scenariusz 2 - wzrost wartości kredytu zaciągniętego w walucie obcej o 20% - w tym scenariuszu lepiej będą oceniane produkty obsługiwane w walucie uzyskiwania dochodów;
- Scenariusz 3 - utrata pracy lepiej zarabiającego z dwojga kredytobiorców – w tym scenariuszu lepiej będą oceniane produkty z ubezpieczeniem od utraty pracy;
- Scenariusz 4 - wzrost stopy referencyjnej o 100% - w tym scenariuszu lepiej będą oceniane produkty ze stałym oprocentowaniem.

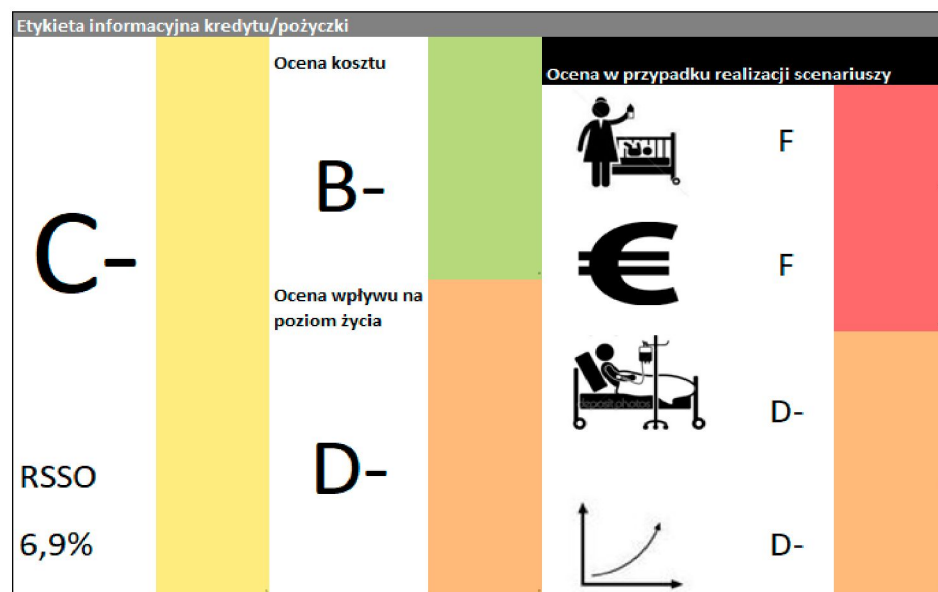
Istotne informacje o kredycie – dużo informacji, jak je przedstawić

Najprostszą, zwięzłą i powszechnie rozumianą formą oceny produktu jest forma litery i koloru. Ponieważ analizujemy dwa czynniki, to znaczy porównanie RRSO z ofertami na rynku lub odniesienie do maksymalnego możliwego oprocentowania oraz konsumpcję nadwyżki dochodów ponad poziom minimum socjalnego (możliwość obsługi długu i jej wpływ na poziom życia). Do wyznaczenia ostatecznej oceny możemy wykorzystać macierz zaprezentowaną na grafice numer 6.

Ocena kosztu kredytu	Możliwości obsługi długu i jej wpływ na poziom życia									
	A	A-	B	B-	C	C-	D	D-	E	F
A	A	A	A	A-	A-	A-	B	B	B	F
A-	A	A	A	A-	A-	A-	B-	B-	B-	F
B	A	A	A	B	B	B	C	C	C	F
B-	A-	A-	A-	B-	B-	B-	C-	C-	C-	F
C	B	B	B	C	C	C	D	D	D	F
C-	B-	B-	B-	C-	C-	C-	D-	D-	D-	F
D	C	C	C	D	D	D	E	E	E	F
D-	C-	C-	C-	D-	D-	D-	E	E	E	F
E	D	D	D	E	E	E	F	F	F	F
F	F	F	F	F	F	F	F	F	F	F

grafika 6. Macierz oceny produktu finansowego.
źródło: opracowanie własne.

Etykieta powinna zostać uzupełniona o analogiczną ocenę w przypadku realizacji poszczególnych scenariuszy. Na grafice numer 7 przedstawiłem moją propozycję wyglądu etykiety produktów finansowych.

grafika 7. Przykładowa etykieta produktu finansowego.
źródło: opracowanie własne.

Zgodnie z przeprowadzoną oceną, produkt jest relatywnie „tani” (świadczy o tym ocena kosztu B- mówiąca o tym, że RRSO produktu mieści się w 4 decylnych produktach oferowanych na rynku) ale wywiera znaczny wpływ na poziom życia gospodarstwa domowego (ocena D-). Ostrzeżenia płyną również ze względu na zaciągnięcie długu w walucie innej aniżeli waluta uzyskiwanych dochodów oraz z faktu bardzo trudnej sytuacji finansowej, przy oferowanych warunkach potencjalnego kredytu, w której znalazłby się kredytobiorca w przypadku powiększenia rodziny. W obu przypadkach, gospodarstwo domowe będzie zmuszone do życia poniżej minimum socjalnego (oceny F).

Jednocześnie, ze względu na osiągnięte dochody potencjalna utrata dochodu przez drugiego kredytobiorcę oraz potencjalny wzrost stóp procentowych pozostał bez znaczącego wpływu na ocenę (świadczy o tym ocena D- taka sama jak dla scenariusza bazowego).

Wnioski

Prowadzone przez Narodowy Bank Polski badania wiedzy ekonomicznej pokazują, że wielu Polakom brakuje wiedzy pozwalającej na podejmowanie świadomych decyzji i rzetelną ocenę różnic pomiędzy oferowanymi im pożyczkami lub kredytami.

Nieposiadający wystarczającej wiedzy przyszli kredytobiorcy podejmują nieefektywne decyzje, mając posiadane zasoby finansowe. Brak transparentności ułatwia również działalność instytucjom dopuszczającym się lichwy co jest szczególnie istotne w trakcie pandemii COVID-19.

Stosowane aktualnie rozwiązania, to znaczy: informowanie o RRSO, ograniczenie dotyczące wysokości dopuszczalnych kosztów pozaodsetkowych oraz progi wskaźników ograniczające możliwość kredytowania osób o zbyt słabej kondycji finansowej wprowadzone rekomendacjami KNF S oraz T ograniczają możliwość pochopnego zadłużania. Nie są one jednak bez wad, ponieważ pozostawiają klienta bez informacji o wrażliwości jego zdolności do obsługi długu na potencjalne zmiany jego sytuacji życiowej i warunków ekonomicznych.

Jako Unia Europejska rozwiązaliśmy podobny problem dotyczący wyboru sprzętu RTV/AGD wprowadzając etykiety energetyczne. Etykiety są rozwiązaniem powszechnie znanym, rozumianym oraz umożliwiającym świadomy wybór produktu klientowi nieposiadającemu specjalistycznej wiedzy.

Mając na uwadze powyższe, uważam, że rolą regulatora jest zapewnienie zagregowanej, zestandaryzowanej, prostej i zwięzłej informacji dotyczącej instrumentów finansowych jakimi są pożyczki/ kredyty w formie analogicznej do znanej już formy etykiet energetycznych.

Etykietowanie produktów finansowych przyczyniłoby się do uzyskiwania oszczędności wszystkich nas jako kredytobiorców, jednocześnie promując instytucje rozważnie zarządzające ryzykiem kredytowym, które lepiej funkcjonują w środowisku niższych marż.

Etykiety produktów finansowych uważam za rozwiązanie etyczne, służące jednocześnie zrównoważonemu rozwojowi i umocnieniu wiarygodności systemu finansowego.